

čtenářská lekce

SŮL MOŘE

Ruta Sepetysová

Americká autorka zasadila děj svého románu do období konce 2. světové války. V lednu 1945 prchaly z východních částí Německé říše tisíce civilistů před blížící se ruskou armádou. Jedinou možnost úniku z obklíčeného území skýtaly lodě kotvící u břehů Baltského moře. Jedna z nich, obří plavidlo Wilhelm Gustloff, byla potopena ruskými torpédami nedaleko Gdyně. Zahynulo více než 9 tisíc pasažérů, 1239 lidí bylo zachráněno. „Potopení lodi Wilhelm Gustloff si vyžádalo víc životů než kterékoli jiné námořní neštěstí v dějinách a v jeho stínu zůstávají i mnohem slavnější tragédie lodí Titanic a Lusitania. Přesto o této události mnoho lidí nikdy neslyšelo, což je pozoruhodné,“ říká spisovatelka. Historické události přibližuje čtenářům pohledem čtyř mladých hrdinů. V knize se rychle a víceméně pravidelně střídají krátké kapitoly vyprávěné vždy jedním z protagonistů – krásnou litevskou zdravotní sestrou Joanou, patnáctiletou Polkou Emilií a záhadným mladým Prušákem Florianem, kteří se náhodně potkají na strastiplné cestě k přístavu, a sedmnáctiletým fanatickým nacistou Alfredem sloužícím na W. Gustloffovi.

Při psaní románu bylo autorčíným cílem připomenout mladým lidem minulost a ukázat válku očima mladých lidí různých národností. Stejný je i cíl této čtenářské lekce, při níž si čtenáři mimo jiné vyzkouší být v kůži postav.

Cíl:

- čtenář vyhledá v textu přímo vyjádřené informace a vyvodí z nich závěry
- čtenář si všímá, jak jsou v textu podávány postavy a jak jsou prezentována fakta; uvažuje o příčinách vyplývajících z dobových souvislostí

Před čtením:

Ukažte čtenářům knihu a sdělte jim, kdy a kde se děj románu odehrává. Připravte si informace a fotografie týkající se lodi W. Gustloff a její tragédie (viz např. https://zpravy.idnes.cz/gustloff-nemecky-panik-nejvetsi-namorni-katastrofa-vsech-dob-p7o-/zahranicni.aspx?c=A150130_164120_zahranicni_aba). Vysvětlete, kdo byli pasažéři a odkud a proč utíkali. Okomentujte mapky, které jsou součástí přední a zadní předsádky knihy.

Uvedte, že v rámci následující aktivity se čtenáři seznámí se třemi uprchlíky, kteří byli mezi asi 10 tisíci pasažéry na přeplněném plavidle. Každý z nich je jiné národnosti – polské, litevské a německé (pruské).

Při čtení:

„Školní čtenářské kluby na 2. st. ZŠ“,
reg. č. CZ.02.3.61/0.0/0.0/16_012/0000589

Projekt je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR v rámci
Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Úryvky označené A, B, C rozdejte rovnoměrně čtenářům. Dovolí-li to složení vaší skupiny, přiřďte chlapcům Floriana (úryvek A). Požádejte děti, aby si úryvky nejprve potichu přečetly a poté samostatně odpověděly na co nejvíce **otázek týkajících se jejich postavy**: Jak se jmenují? Jaké jsem národnosti? Jaké mám povolání? Kde se zrovna nacházím? S kým? Co se právě stalo? Proč utíkám? Co si myslím o Němcích, co o Rusech?

Po dočtení:

Vyzvěte přítomné, aby vytvořili **trojice A, B, C** podle toho, jaký mají úryvek. Ve trojici se tedy setkají tři různé postavy, stejně jako je tomu v románu. Úkolem je zjistit o sobě **v roli postav** navzájem co nejvíce informací. Čtenáři ve skupinkách hovoří jménem postav (např. Jsem Emilia, pocházím z Polska...), ptají se ostatních dvou, nacházejí souvislosti a zjišťují, za jakých okolností se setkali.

Závěr: Čtenáři ústně ve skupině sdílejí své dojmy. Diskutují o válečném konfliktu, o tom, že pohled na válčící strany nemůže být černobílý, říkají, co nového se dozvěděli...

Čtenáři vědí, že trojici hrdinů se podařilo dostat na loď W. Gustloff, která je měla odvézt do bezpečí. Jaké ale byly jejich další osudy? Podařilo se jim přežít tragédii? Odpověď najdou v knize.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

úryvek A

florian

Osud je lovec.

V roji nad námi bzučely motory. Říkalo se jim *Der Schwarze Tod*, Černá smrt. Schoval jsem se mezi stromy. Letadla nebylo vidět, ale cítil jsem je. Blízko. Lapen tmou před sebou i za sebou jsem zvažoval možnosti. Zaduněl výbuch a smrt se připlížila blíž a sápala se po mně prsty z kouře.

Rozběhl jsem se.

Mé nohy se líně vlekly, jen v duchu jsem se řítil kupředu. Přinutil jsem je k pohybu, ale mé vědomí mi viselo na kotvících a vší silou je poutalo k zemi.

„Jsi nadaný mladík, Floriane.“ To mi řekla matka.

„Jsi Prus. Rozhoduj se sám za sebe, synu,“ nabádal mě otec.

Schválil by má rozhodnutí, nepokáral by mě za tajemství, která teď vláčím přes rameno? Měla by mě matka uprostřed války Hitlera se Stalinem za nadaného, nebo za zločince?

Sověti by mě zabili. Ale předtím by mě mučili – jak? Nacisté by mě taky zabili, ale jen kdyby odhalili můj plán. Jak dlouho bych ho utajil? Ty otázky mě hnaly vpřed skrz studený les, mezi větvemi. Jednu ruku jsem si vrazil v bok, druhou jsem sevřel pistolí. S každým nádechem a krokem se ve mně vzedmala bolest a z rozšklebené rány mi vytryskla vlahá krev.

Hluk motorů utíchal. Byl jsem na útěku několik dní a mysl mi podklesávala stejně jako slabé nohy. Unavení a zmožení padali lovci za kořist. Musel jsem si odpočinout. Bolest mě zpomalila, takže jsem jen klusal a nakonec i šel. V hustém větroví

jsem zahlédl haluze skrývající starý sklep na brambory. Vskočil jsem dovnitř.

Prásk.

Stál jsem ve sklípku uprostřed lesa, pistolí namířenou na mrtvého Rusa. Temeno hlavy mu odskočilo od zbytku lebky. Svalil jsem ho z té ženy dolů.

Nebyla to žena, ale holka v růžové vlněné čepici. A omdlela.

Prošacoval jsem Rusa a ze zmrzlých kapes mu vytahal cigarety, lahev, velkou klobásu zabalenou v papíře, pistolí a municí. Na každé ruce měl dvoje hodinky, trofeje posbírané od svých obětí. Těch jsem se ani nedotkl.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

úryvek B

emilia

Ruský voják na mě zíral s otevřenou pusou a prázdnýma očima.

Byl mrtvý.

Co se stalo?

V koutě dřepěl mladý muž v civilu. Kabát i košili měl roze-
pnuté, kůži zakrvácenou a zhmožděnou do fialova. V ruce dr-
žel pistoli. Chce mě snad zastřelit? Ne, zabil toho Rusáka.
Zachránil mě.

„Není vám nic?“ zeptala jsem se a sotva jsem přitom pozná-
vala vlastní hlas. Když mě uslyšel, zašklebil se.

Byl to Němec.

Já Polka.

Nebude se mnou chtít nic mít. Adolf Hitler vyhlásil, že Po-
láci jsou podřadný národ. Chtěl s námi skoncovat, aby si Něm-
ci na naší půdě mohli vybudovat svou říši. Hitler tvrdil, že
Němci jsou nadřazení a s Poláky nehodlají žít. Nebyli jsme po-
němčitelní. Naše zem ovšem ano.

Vytáhla jsem z kapsy bramboru a nabídla mu ji. „Děkuji.“

Hlína mírně zapulsovala. Kolik uběhlo času? „Musíme jít,“
řekla jsem mu.

Pokoušela jsem se o co nejlepší němčinu. V duchu mi ply-
nuly bezvadné věty, ale nebyla jsem si jistá, že ze mě takhle
dokonale i vyšly. Někdy když jsem mluvila německy, lidi se mi
smáli a já poznala, že si pletu slova. Spustila jsem ruku a všimla
si rukávu potřísněného ruskou krví. Má tohle vůbec konce?
Rozvířily se ve mně slzy. Nechtěla jsem brečet.

Němec na mě civěl, v očích únavu a zároveň zoufalství. Ale
já pochopila.

Jeho oči upřené na bramboru říkaly: *Emilie, mám hlad.*

Zaschlá krev na jeho košili prozrazovala: *Emilie, zranili mě.*

Ale to, jak svíral batoh, mi povědělo nejvíc.

Emilie, na tohle mi nesahej.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

úryvek C

joana

Zatoulaný kluk našel kus od cesty opuštěnou stodolu. Rozhodli jsme se, že se tu uložíme na noc. Na cestě jsme byli už několik dní a síla i morálka vadly. Dopadající bomby napínaly naše nervy k prasknutí. Přecházela jsem od těla k tělu, ošetřovala puchýře, zranění, omrzliny. Ale na to, čím lidi trpěl nejvíc, jsem lék neměla.

A to byl strach.

Němci vtrhli do Ruska v roce 1941. Poslední čtyři roky obě země páchaly nevýslovná zvěrstva, a to nejen sobě navzájem, ale i nevinným civilistům, kteří jim stáli v cestě. Lidé, které jsme potkávali, nám šeptali strašlivé zkažky. Hitler hodlal vyhubit miliony Židů a měl neustále se prodlužující seznam nežádoucích osob, jež čekala poprava nebo vězení. Stalin ničil národy Polska, Ukrajiny a zemí v Pobaltí.

Ta brutalita byla otřesná. Ostudné nelidské činy. Nikdo nechtěl padnout do rukou nepřítele. Jenže bylo čím dál těžší rozpoznat, kdo je nepřítel. Před několika dny mě odtáhl stranou jakýsi starý Němec.

„Nemáš u sebe jed? Lidi se po něm ptají,“ řekl mi.

„Já nikomu žádný jed nedám,“ opáčila jsem.

„Chápu. Ale jsi hezká holka. Nech si trochu pro sebe, kdyby nás dohonili Rusáci.“

Nevěděla jsem jistě, co je pravda a co už je přehnané. Ale na vlastní oči jsem viděla leccos. Mrtvou holku ve škarpě s vykasanou sukni. Stařenu plačící nad vypáleným stavením. Kolem

„Školní čtenářské kluby na 2. st. ZŠ“,
reg. č. CZ.02.3.61/0.0/0.0/16_012/0000589

Projekt je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR v rámci
Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

se plížila hrůza. A šla po nás. A tak jsme utíkali na západ, do té části Německa, kterou nepřítel ještě nezabral.

Teď jsme všichni seděli v opuštěné stodole a pokoušeli se rozdělat oheň a ohřát se. Sundala jsem si rukavice a mnula si rozpraskané ruce. Čtyři roky jsem pomáhala chirurgovi v in-sterburské nemocnici. Jak válka zuřila čím dál víc a personál se tenčil, místo doplňování materiálu jsem začala asistovat při operacích.

„Máte klidné ruce, Joano, a silný žaludek. V medicíně se vám povede dobře,“ řekl mi tehdy.

Medicína. Můj velký sen. Byla jsem pilná, odhodlaná, možná až moc. Můj poslední kluk tvrdil, že mám radši školu než jeho. Než jsem mu mohla dokázat, že to není pravda, našel si jinou.

Pokoušela jsem se do zcepenělých prstů vmasírovat teplo. Ruce mě však netrápily tolik jako zásoby. Mnoho jich nezbývalo. Doufala jsem, že u mrtvé ženy v příkopu něco najdu – vlnu, čaj, nebo třeba čistý kapesník. Jenže nic nebylo čisté.

Zvláště mé svědomí ne.

Všichni jsme zvedli hlavu, když vešli do stodoly, mladý muž s pistolí v ruce a za ním menší blondýnka s copy a růžovou čepicí. Oba byli vyčerpaní, dívka byla v obličeji zrudlá námahou. Mladík měl taky červené tváře.

Měl horečku.